

Москвич Лідія Миколаївна
доктор юридичних наук, професор,
завідуюча кафедрою організації судових
та правоохоронних органів
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(м. Харків, Україна)

СТАТУС КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ 2016 р.

Зміни до Конституції України (щодо правосуддя) в 2016 р. торкнулися, в тому числі, і статусу Конституційного Суду України (далі – КСУ). На жаль, нова редакція конституційних норм породила нову хвилю наукових дискусій з приводу статусу КСУ. За звичайних обставин наукові дискусії є позитивним рушійним механізмом розвитку практики та правової системи, але в даному випадку було закладено вибуховий механізм, здатний поставити під сумнів забезпеченість режиму правової держави. Зокрема, вже у своїй Постанові від 14 березня 2018 р. Велика Палата Верховного Суду назвала КСУ органом «більшою мірою політичним, ніж судовим», посилаючись на порядок формування КСУ та зміст його функцій. І хоча Велика Палата ВС однозначно не зазначила, що КСУ є політичним органом, так само як однозначно і не заперечила, що цей Суд є органом судової влади, однак зазначений акт яскраво демонструє неоднозначність розуміння правового статусу КСУ. І така «неоднозначність» виникла внаслідок нової редакції конституційних норм, здійсненої в 2016 р., коли із тексту Основного Закону було виключено положення, що «судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції». Підтримала загальний рух до «політизації» КСУ і нова редакція Закону України «Про Конституційний Суд України», яка замість попереднього визначення цього Суду як «єдиного органу конституційної юрисдикції», визначила звичайним «органом конституційної юрисдикції», тим самим створив передумови для визначення правового статусу КСУ поряд з іншими органами конституційної юрисдикції (главою держави, парламентом, урядом, омбудсменом та ін.), які за своєю природою є політичними інститутами.

Власне, в науці питання правового статусу КСУ завжди було дискусійним. Загалом, спір виникав між прихильниками класичної моделі поділу державної влади, закладеної в ст. 6 Конституції України, та прихильниками неомоделі, які виступали за виокремлення четвертої гілки влади – контрольної (контрольно-наглядової). Очевидно, що даний спір залишатиметься ще довго в межах теоретичної дискусії, оскільки розділ 1 Конституції України, до якого і входить ст.6, забезпечений серйозними запобіжниками щодо зміни редакції. А отже, гілки державної влади є чітко визначеними – законодавча, виконавча і судова, а тому визначення статусу КСУ як «органу державної влади» вимагає конкретизації – до якої саме гілки державної влади належить цей орган?

Враховуючи викладене, вважаю, що єдине можливе визначення статусу КСУ в умовах конституційно-правової дійсності є як орган судової влади. По-перше, функції цього органу щодо нормоконтролю органів законодавчої та виконавчої влад вказують на нього як інструмент судової влади у механізмі стримувань і противаг. Нормоконтроль актів судової влади (їх конституційність) не належить до компетенції КСУ. По-друге, розглядаючи конституційні скарги, КСУ не може відмежуватися від оцінки конституційності процедури правозастосування, яку здійснив суд, що належить до «системи судоустрою». Адже норма закону, яку застосував суд, може бути й такою, що відповідає Конституції України, а от процес її правозастосування – ні. За умови визначення статусу КСУ як політичного інституту виникає ситуація, при якій «політичний орган» оцінює роботу судді – персонального носія судової влади, приймає рішення, наслідком якого може бути перегляд судового рішення. Чи не нонсенс? Стандарт функціонування судової влади передбачає і в тому числі оцінку судової практики виключно судовим інститутом. Це основний концепт незалежності судової влади і виключності її компетенції. По суті, має місце специфічна форма судового контролю. По-третє, закріплення статусу КСУ як політичного інституту конституційної юрисдикції зводить нанівець всю ідею незалежності Суду і його головну мету – бути гарантом верховенства права в державі. Адже, як зазначила Велика Палата Верховного Суду у згаданій вищій постанові, «цілком виправданим є висновок, що суб'єкт призначення судді Конституційного Суду України має право застосувати до призначеного ним судді заходи політичної відповідальності в разі встановлення цим суб'єктом призначення ознак невідповідності поведінки такого судді високим вимогам, які пред'являються суспільством до судді Конституційного Суду України». Визнання «політичної відповідальності» судді КСУ призведе до обґрунтованого сумніву у спроможності цього Суду бути гарантом дотримання прав та свобод людини політичними інститутами держави. На наш погляд, закид на порядок формування КСУ політичними інститутами має тлумачитися не як їх консолідована дія, а як захід їх консенсусу з метою надання найвищої легітимності цьому органу, адже йому надається компетенція оцінки відповідності актів та дій найвищих політичних інститутів держави задекларованим в Конституції України правам та свободам людини.

Отже, ґрунтуючись на змісті ст. 6 Конституції України, враховуючи обсяг компетенції КСУ, зміст повноважень цього органу, правовий статус Конституційного Суду України слід визначати як органу судової влади, наділеного виключною компетенцією конституційної юрисдикції. Такий підхід не суперечитиме Конституції України, оскільки там немає жодної норми, яка б заперечила б віднесення КСУ до системи органів судової влади. По суті, змістом діяльності КСУ є юридичний спір (відповідність конституції актів політичних інститутів), а будь який юридичний спір підпадає під юрисдикцію судів (ч.3 ст. 129 КУ). Крім того, делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються (ч.2 ст. 129 КУ). З цього випливає, по-перше, КСУ є саме судом у власному змісті інституту судової влади, по-друге, його юрисдикція (конституційна) має бути відмінною від юрисдикції (конституційної) інших органів. Враховуючи, що видів конституційної юрисдикції всього два – судова та політична – правовий статус КСУ має визначатися як орган судової конституційної юрисдикції.

Використані матеріали:

1. Конституція України в редакції 1996 р. та 2016 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.09.2018).

2. Про Конституційний Суд України: Закон України в редакції 1996 р. та 2017 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 25.09.2018).

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні

---

3. Постанова ВС від 14 березня 2018 року у справі № П/800/120/14.
URL: <http://reyestr.court.gov.ua/review/73195164> (дата звернення: 23.09.2018).
4. Москвич Л. М. Довіра до суду: стан та інструменти впливу. *Право України*. 2018. № 3.

Міністерство освіти і науки України

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Юридичний факультет
Кафедра процесуального права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра організації судових та правоохоронних органів

Німецько-українське об'єднання юристів

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-практичної конференції

18-19 жовтня 2018 року
м. Чернівці

УДК 347.9(477)(08)

C91

Редакційна колегія:

Щербанюк Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (*голова*);

Москвич Лідія Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувача кафедрою організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Остафійчук Людмила Аурелівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Бутирська Ірина Анатоліївна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Савчин Неля Миколаївна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Турман Наталя Омелянівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Цибуляк-Кустевич Анна Степанівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (*відповідальний секретар*).

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в

C91 ***Україні***: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.); [редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці, 2018. 392 с.

До збірника увійшли матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (Чернівці, 18-19 жовтня 2018 р.).

Оргкомітет не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалу, що подано у рукописах. Для науковців, аспірантів та студентів.

УДК 347.9(477)(08)